

A HID a felszabadulás után

1941 tavaszán elbúcsúztunk a Hid-tól. Egy kicsit egymástól is búcsúztunk, egy kicsit az élettől is. Mi tudtuk — vagy talán csak éreztük inkább — hogy mi következik ezután...

Nem sokkal később még láttam Ottmárt a szuboticei 2-es számú posta előtt. Nyugodt volt, mint mindig... de talán nem is volt nyugodt. Én a szőkehajú embereket nyugodtagnak hiszem. A fekete Enci, a Hid egyik külpolitikus, sokkal vérmesebb ember volt, sokkal idegesebb. Jobb volna elfelejteni azokat a napokat... de nem lehet. Nem lehet és nem szabad elfelejteni.

Pedig... tudtuk, hogy nem halt meg a Hid, és később azt is tudtuk, hogy azok sem halnak meg, akik meghaltak érte.

Év múltott évre és 1945 őszén könnyes szemekkel és mégis boldogan lapozgattuk az új Hidat...

Az én feladatom az volna, hogy erről az új Hídről írjak néhány sort most, amikor a huszadik évfordulón a régi Hídről, a régi barátokról, a Hid-mozgalom hőseiről, mártírjairól és egyben a régi Hid-olvasókról is megemlékezünk. Nehéz feladat. Én szeretem, persze ezt az új Hidat, de a réginek szerelmese voltam, hívője s most mintha kilépnének sirjaikból a régi munkatársak és a régi olvasók, a harcosok, akiknek mi csupán gyenge és bátortalan tanítványai voltunk s akik emléke előtt én minden új Hid-példánnyal még mindig felelősnek érzem magam és egyre kérdezem: mit szólnának írásainkhoz Ottmár, Rókus, Miklós, és a többiek...

Pedig... igazán nagyon örültünk az új Hídnak, amely büszkén és teljesebb fegyverzetben indult az új harci feladatok elé s amelyet többé nem csupázott cenzor és amelynek nem voltak többé apró kis gonddjai, hiszen mögötte állt a felszabadult ország, az új szocialista Haza minden testvérnépe és szélesre tárult minden út előtte. Örömmel olvastuk megint Malusev Cvetko, Laták István a régi Hid szerkesztői, Thurzó Lajos, Zsáki József, Lőrinc Péter, Steinitz Tibor és mások nevét.

Tudtuk, az új feladatok sem lesznek épen nagyon könnyűek. Állandó harcot, állandó készenlétet jelent a szocialista építés útja is, és mi jól tudtuk akkor, hogy kevesen vagyunk, hogy most különösen hiányoznak azok, akik már nem lehetnek velünk s akik többek voltak, mint mi, akik a munkát újra kezdtük. Nézegetem ezt az első számot és az jut eszembe, hogy azóta ismét búcsúzkodtunk: Thurzó Lajost veszítettük el, aki a régi és új Hid-nak egyformán munkatársa volt s aki lobbanás-szerű fejlődésének, költői emelkedésének útján hagyott el bennünket. És elment Jovan Popovics is, a régi és új Hídnak nagy barátja...

Kevesen voltunk akkor és az új, építő harc körülményei közt magunk is csak tapogatóztunk, ez persze ráüti bélyegét az új Hid első példányaira és alighanem a későbbiekre is. Mögöttünk állt azonban a felszabadult Jugoszlávia valamennyi testvérnépe és elsősorban a Párt, amely bölcs szeretettel figyelte tétova első lépéseinket, segített és támogatott, utat nyitott és utat mutatott s ha kellett, új és új harcokba hívott.

Nehézkesek voltunk, s akkor még nem láttuk világosan a szovjet kultúrpolitika igazi céljait, amely teljes összhangban a szovjetpolitika más megnyilvánulásai-val, egyeduralmat követelt kulturális és irodalmi téren is. Sokszor jobb meggyőződésünk ellenére is, másolni igyekeztünk idegen formákat és idegen hangon igyekeztünk elmesélni a magunk problémáit. Az akkori szövegirodalomnak nem is abban látom a hibáját, hogy szövegirodalom volt — ezt lényegében semilyen mozgalom nem nélkülözheti és nem is nélkülözötte a történelem folyamán —, a hiba abban volt, hogy idegen szövegeket hangoztattunk, hogy nem a magunk hangján szólaltunk meg, hogy Moszkvára néztünk akkor, amikor Kishegyes, vagy Bácska-Topolya problémáival kellett volna foglalkoznunk elsősorban és csak dicsértünk mindent, ami onnan jött, akkor is amikor nagyon nehéz volt dicsérni — emlékszem például a Geraszimov-testvérek képiállítására, amikor megakadva és megdöbbenve néztük azt a végtelen szürkeséget, azt a problémátlan, gyáva, hízelgő tehetetlenséget és tehetségtelenséget — és mégis dicsérni próbáltuk, és — bevallom — nem is voltunk

még egészen biztosak abban, hogy mi jól látunk-e, hogy azt látjuk-e, amit látunk s még azt is gondoltuk, hogy mindennek talán így kell lennie, csak a mi szemünk még nem elég éles hozzá . . .

És kevesen is voltunk.

Az új Híd első évfolyamait ugyanaz a néhány ember írta éveken át s bizony ez is szürkévé tette a mi folyóiratunkat. A fiatalok akkor még nem jelentkeztek s a magyar értelmiség haladóbb része felkarolta és támogatta ugyan az új HÍD-at, kisebb része azonban társadalmi helyzeténél és nevelésénél fogva az új viszonyok között passzív maradt a HÍD-dal szemben.

Minden egyes új Híd-számmal súlyosan éreztük Papp Pál, Mayer Ottmár és a többiek hiányát. Nekünk nem voltak alaposan képzett teoretikusaink s harci tapasztalatunk is kevés volt. Vajdaság magyarságának dolgozó rétege megteszi kötelességét a földeken és a gyárakban, az értelmiségi káderek azonban még ma is hiányosak. Horthyék, amikor a Híd-gárdát pusztították, jól tudták, hogy Vajdaság élenjáró, haladó magyar értelmiségét pusztítják el; ezt is akarták . . .

A rezolúció meghökkentette a Híd munkatársait, de az igazi, a régi Hidasok — néhány kivételtől eltekintve — nem torpantak meg; s az új körülmények között sem tették le egy pillanatra sem a fegyvert és szembefordultak az építő szocializmus és Jugoszlávia egységének minden ellenségével. A Párt támogatásával, a Híd mint mindig, akkor is tudta a helyét és erejéhez képest ezt a helyet meg is látta.

A Híd lassan irodalmi folyóirattá, vagy inkább: főként irodalmi folyóirattá alakult át.

Ez az irodalom még nem nagy irodalom. Olyan, amilyent adni tudunk. Mindenesetre néhány komoly tehetség a Híd hasábjain jelentkezett először és jelentkezik azóta is, és mi büszkék vagyunk rá, hogy van már Fehér Ferencünk, Ács Károlyunk, Német Istvánunk, Saffer Pálunk, és hogy Csépe Imre is igazában csak a Híd hasábjain találta meg igazi hangját, és hogy már esztétánk is van, B. Szabó György személyében és még sokan mások, biztató, izmos, fiatal tehetségek és a régiek közül itt vannak még Herczeg János és Majtényi Mihály*, akik már áttörték a nyelvi határokat is, és a nem Vajdaságban élők közül az országosan is jelentős Sinkó Ervin és Debreczeni József ugyancsak Híd-munkatársak.

Nem célom kritikai ismertetést adni az új Hídról, nincs is elég erőm hozzá. Annyit azonban talán meg kell állapítanunk, hogy ez az új Híd még nem az, amit igazán szeretnénk, ez az új Híd talán túlságosan is „irodalmi”, úgy értem, hogy „politika-mentesen irodalmi” — holott valamennyien tudjuk, vagy legalábbis tudnunk kellene, hogy a politika-mentesség is politika, nem is baráti politika s legkevésbé szocialista politika. Nálunk is felütötte fejét az „elmúlás költészete”, a sirköveké, az őszé — ez nem a mi költészetünk, ehhez nem sok közük van Jugoszlávia harcos és ifjú és tavaszt építő népeinek. Ez a hiba nem csak a Híd hibája, országos, vagy inkább világjelenség. Azonban harcolni kell ellene, mert gyáva, mert megbújó és mert értelmetlen. A költőnek vagy írónak joga van sirni, de ahhoz, hogy csak sirjon, nincsen joga még akkor sem, ha nem látja az utat, a fejlődést, az eredményeket. Ez a világ nem a vakok világa s nem lehet, hogy a vakok meséljenek színekről a látóknak.

A színekről jut eszembe és azt hiszem, erről még feltétlenül be kell számolnunk az évfordulón: a régi Híd két művész-munkatársa azóta komoly utat futott be és Hangya András, Boschán György művészete ma már közös kincse Jugoszlávia minden népének. B. Szabó György pompás illusztrációi sem csupán a Híd-at díszítik. Állandó rajzolója a „Dnevnik”-nek is.

A huszadik ünnepi évfordulón lemérjük a hibákat, de összegezzük az eredményeket is. Legyünk bátrabbak, harcosabbak, szocialistábbak és akkor nincs miért félni a Híd új húsz esztendejétől. Jugoszlávia dolgozó népei fáklyát, biztak ránk, hogy világítsunk, hogy utat mutassunk. Ha mi ezt a fáklyát nem hagyjuk kialudni — és nem hagyjuk! — akkor jó munkát végzünk, férfi munkát!

Ez a mi feladatunk, a Hídé. Nem könnyű feladat, de dicsőséges.

* A cikk szerzője itt szerénységből elhallgatja a maga nevét. Gál László a régi HÍD-gárda tagja s újságíróként kezdettől munkatársa a folyóiratnak. (A szerkesztőség.)